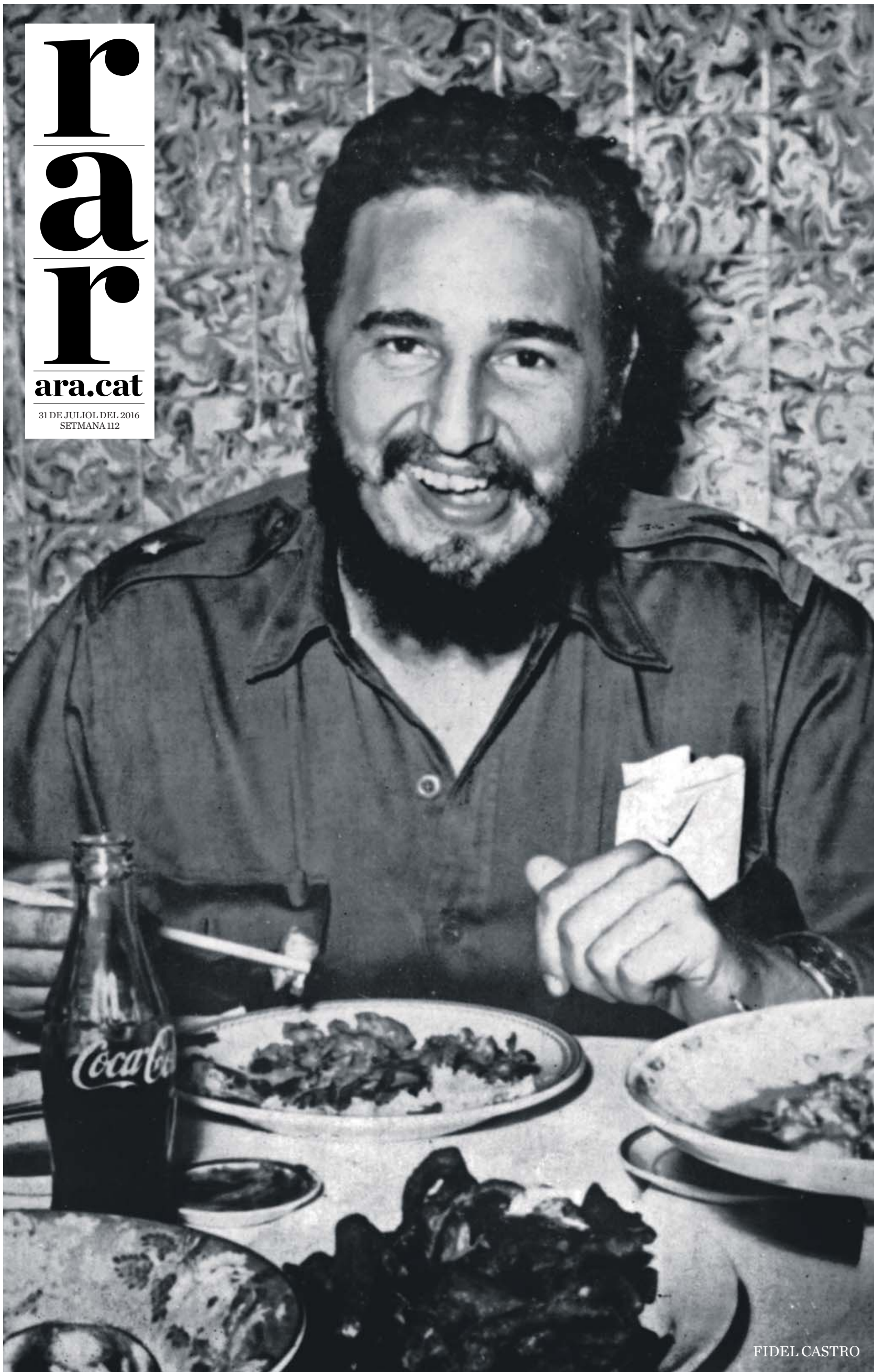

**r
a
r**

ara.cat

31 DE JULIOL DEL 2016
SETMANA 112

FIDEL CASTRO

*Isla de la Juventud (Cuba),
1965. Celia Sánchez, una de les
col·laboradores més pròximes a
Castro, i el Comandante en Jefe
en un moment de descans*

f

QUAN AQUEST AGOST FIDEL CASTRO COMPLEIXI 90 ANYS, en farà deu que una malaltia el va obligar a cedir el poder al seu germà Raúl. Durant aquells dies, el secretisme de l'Havana va alimentar entre els enemics del malalt l'esperança de la seva mort imminent i, de retruc, la de la fi del comunisme a l'illa. Mort el gos, morta la ràbia, celebrava l'exili als carrers de Miami. Aviat l'esperança es va esvaïr i el temps va fer de la cessió provisional un relleu definitiu, sense traumes. Avui Fidel Castro no té càrrecs al Partit, ni al govern. Apareix en públic tan esporàdicament com reflexiona des de les pàgines del *Granma*. Desposseït de poder efectiu, exerceix de mite. El mite construït al llarg de mig segle de pràctica revolucionària i monopoli de l'escena política cubana.

Nascut a l'orient de l'illa, Fidel Castro va ser el tercer dels set fills d'un emigrant gallec. La sòlida posició del pare li va permetre adquirir una acurada formació amb els jesuïtes i ingressar a la universitat. Allà, l'ambient d'agitació i violència entre les organitzacions estudiantils va marcar els seus primers passos en política, alhora que forjava el lideratge d'un home d'acció. El 1947 formava part del contingent que des de Cuba es preparava per lluitar contra la dictadura del dominicà Trujillo. I, com a bon nacionalista, va freqüentar comitès antiimperialistes per denunciar el domini ianqui sobre →

*Provincia de Oriente,
1966. Fidel Castro i el
comandant René Vallejo
preparant un discurs*

*per Alfonso González Quesada,
comissari de l'exposició 'Mi tío no
se llama Sam. Estados Unidos en la
gráfica cubana', de Casa Amèrica*

© 2016 LEE LOCKWOOD/TASCHEN

© 2016 LEE LOCKWOOD/TASCHEN

LA REVOLUCIÓ EN IMATGES

El 31 de desembre de 1958 el fotoperiodista Lee Lockwood va viatjar a Cuba per cobrir la fi del règim de Batista. Des de l'inici Castro va confiar en ell i el va convidar a tornar a Cuba una dotzena de cops durant la dècada següent concedint-li l'accés al seu cercle més íntim. Originalment publicades el 1967, les entrevistes de Lockwood han sigut reeditades per Taschen a l'obra *La Cuba de Fidel*, amb centenars de fotografies com les que il·lustren aquesta doble pàgina.

El 13 d'agost farà 90 anys en plena fase d'obertura i transformació de Cuba. Les seves forces físiques ja fa temps que s'apaguen però la seva èpica, farcida de claroscurs, continua intacta. Aquesta és una breu semblança de Fidel Castro

l'illa. El 1952 era candidat del Partit Ortodox a les eleccions de l'any següent, però aquests comicis no es van celebrar mai. El cop de Batista estroncava una carrera parlamentària per donar pas al revolucionari, convençut que l'única via per restituir l'ordre constitucional era la insurrecció popular.

Un atac suïcida en una caserna (l'assalt al Moncada, 1953) i un desembarcament amb un iot d'esbarjo (l'expedició del *Granma*, 1956) són les fites fundacionals de la Revolució. Dos fracassos militars que van redimensionar la figura de Castro i que es transformen en èxits polítics. Si fortuna i astúcia solen explicar la supervivència política, cal un altre ingredient per triomfar: confiança cega en la victòria, com la mostrada per Castro en les primeres setmanes a la Sierra Maestra, quan la seva guerrilla era poc més d'una dotzena d'homes mal armats.

Afegim un altre element en la construcció del mite: els símbols. El gener del 1959 Fidel Castro no va proclamar la victòria a l'Havana, sinó a Santiago de Cuba, la capital de les lluites independentistes, la ciutat que, el 1898, els nord-americans van impedir de prendre a les tropes cubanes un cop els espanyols havien sigut derrotats. La victòria sobre Batista es presenta, doncs, com la culminació de les guerres del segle XIX. Castro i els seus companys són els hereus i continuadors de la tradició inaugurada per homes com Céspedes, Maceo i Martí, especialment aquest últim. No és casual que l'assalt al Moncada tingui lloc l'any del centenari del naixement del màrtir de l'independentisme cubà, ni que Castro, durant el judici per l'assalt, parli de Martí com de l'autor intel·lectual de la seva lluita, ni tampoc que desembarqui amb el *Granma* prop d'on ho va fer Martí, el 1895, per reprendre la guerra contra els espanyols. Res no és casual. Fidel Castro legitima el seu triomf emparant-se en el relat històric, i es projecta cap al futur elaborant-ne un de nou, que vinculi passat i present a través de binomis com Martí-Castro o Maceo - Che Guevara, que la propaganda amplificarà.

El triomf desperta simpaties fora de l'illa. Per als intel·lectuals d'esquerres representa la revolució somiada i eternament ajornada a la vella Europa. A més, és una revolució dirigida per joves, joves agosarats perquè l'han feta davant dels nassos dels Estats Units en un context de Guerra Freda. Castro encarna aquesta joventut que no dubta a emprendre el camí de la sobirania, tot i saber que així qüestiona l'hegemonia continental dels Estats Units, línia vermella que Washington no accepta que es traspassi. El conflicte no triga a esclatar i, en la vigília de l'atac a Playa Girón, Castro proclama el caràcter socialista de la Revolució. La victòria sobre l'expedició que ha organitzat la CIA engrandeix la seva aurèola. La primera derrota de l'imperialisme ianqui a l'Amèrica Llatina, com repetirà des d'aleshores la gràfica mural, l'erigeix en el referent mundial de l'antiimperialisme.

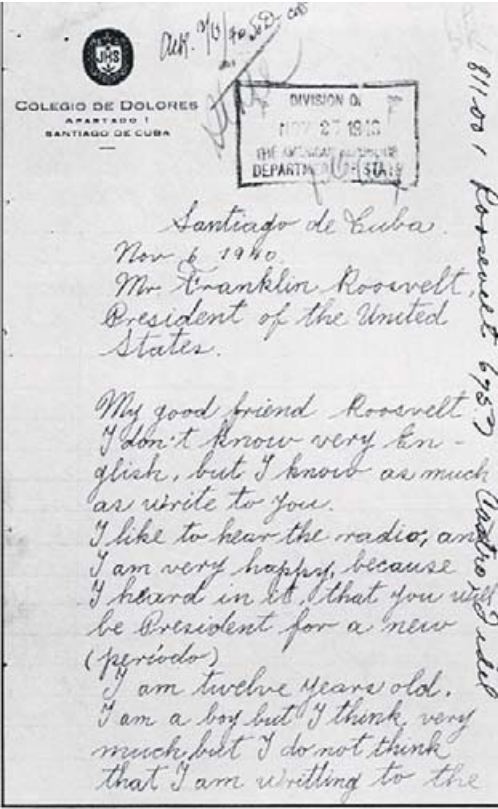
“Les idees no necessiten armes si són capaces de conquerir les grans masses”
FIDEL CASTRO

Moscou, març del 1981.
Fidel Castro fotografiat durant la seva visita a Rússia per assistir al XXVI Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica. A la foto, assistint a una fira de bestiar

Sota l'aixopluc soviètic, Cuba és una peça cabdal en el tauler de la Guerra Freda, i Castro hi juga fort. Primer, durant la Crisi dels Missils, que està a punt d'esborrar l'illa del mapa, després amb l'exportació de la insurgència pel continent americà. El moment culminant arriba amb les campanyes militars a l'Àfrica i, com si fos el líder d'una superpotència, Castro envia les seves tropes a milers de quilòmetres per auxiliar governs amics. Exemples d'internacionalisme, segons la propaganda; per als detractors, proves que Castro és un peó al servei de l'expansionisme soviètic. En qualsevol cas, la intervenció cubana a la Guerra d'Angola va contribuir a la desaparició del règim racista sud-africà, com reconeixeria el mateix Mandela. ¿Va ser una il·lusió més de “l'home de les il·lusions insaciables, incapaç de concebre idees que no siguin extraordinàries”, com el va definir el seu amic García Márquez? Si fos així, potser caldria incloure'n d'altres en la categoria d'il·lusions insaciables, com l'eradicació de l'analfabetisme, la universalització de la sanitat o l'enviament de brigades mèdiques al Tercer Món. També hi ha hagut il·lusions acabades en fracàs, especialment si es forcen els límits de la realitat, com va succeir amb la safra del 1970. Fidel Castro volia aconseguir 10 milions de tones de sucre, una fita inassolible, malgrat que va mobilitzar tots els recursos del país. El fracàs va ajornar *sine die* la industrialització de l'illa.

Cuba és el somni de Castro. Una illa de justícia i igualtat, solidària i abnegada, resistent fins a la victòria. Però és un somni imperfecte, perquè és el somni d'un sol individu. I tot i que compartit i assumit per molts, dins i fora de Cuba, no és el de tots els cubans. Va deixar de ser el somni dels escriptors indisciplinats amb la Revo- →

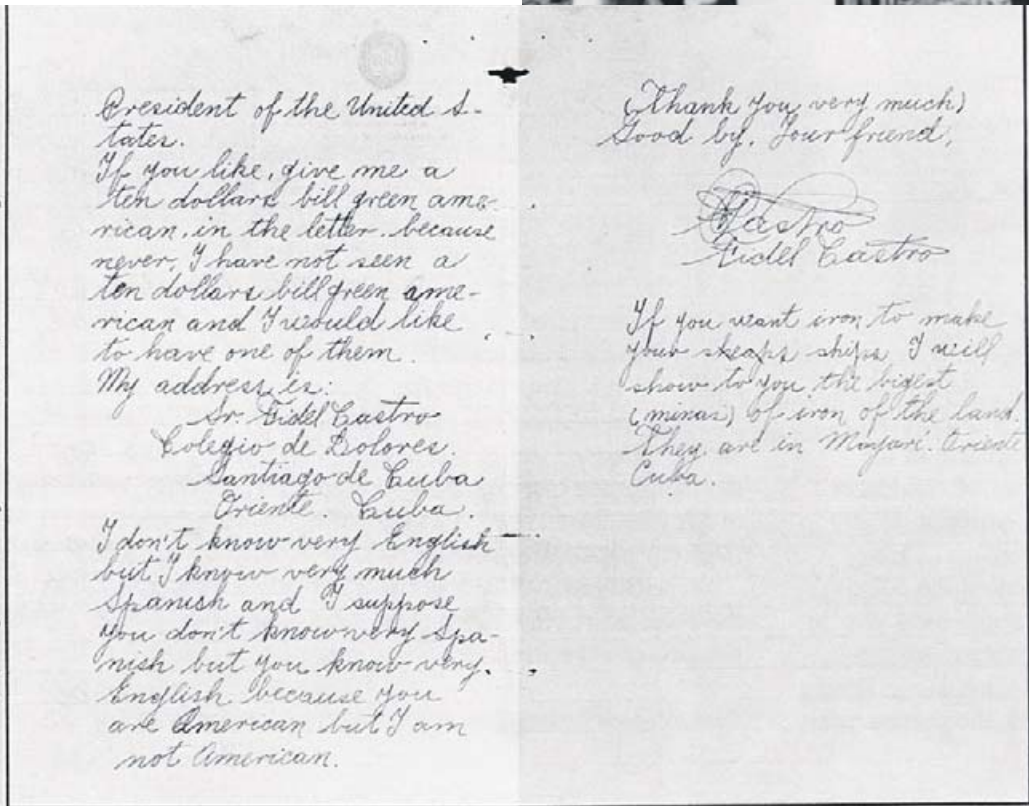
“Vam néixer en un país lliure que ens van
llegar els nostres pares,
i primer s'enfonsarà l'illa al
mar abans que consentim
ser esclaus de ningú”

FIDEL CASTRO

Una imatge de joventut de Fidel Castro datada del 1952

EFE

CARTA A ROOSEVELT

El llibre *Cartas memorables* (Salamandra), de Shaun Usher, recull un seguit de cartes de personatges cèlebres. Entre les missives més curioses hi ha la que va escriure un Fidel Castro de dotze anys al president Roosevelt durant la Segona Guerra Mundial. La carta diu així: “Santiago de Cuba. 6 de novembre de 1940. Senyor Franklin Roosevelt, president dels Estats Units. El meu bon amic Roosevelt. No sé gaire anglès, però prou per poder escriure-li. M’agrada molt escoltar la ràdio i sóc molt feliç d’haver sentit que vostè seguirà sent president durant un nou període. Tinc dotze anys. Sóc un noi i penso molt, però no penso que estigui escrivint al president dels Estats Units. Si li sembla bé, envii’m un bitllet verd nord-americà de deu dòlars a la carta perquè mai he vist un bitllet verd nord-americà de deu dòlars i m’agradaria tenir-ne un. La meva adreça és Colegio de Dolores, Santiago de Cuba, Oriente, Cuba. No sé gaire anglès però sé molt espanyol i suposo que vostè no sap gaire espanyol però sap molt anglès, encara que vostè és americà però jo no soc americà. Moltes gràcies. Adéu, el seu amic Fidel Castro. I si vol ferro per fer els seus vaixells, jo li puc ensenyar on són les mines de ferro més grans de l’illa. Són a Mayarí, Oriente, Cuba”.

EDITORIA POLITICA

EDITORIA POLITICA

ICONOGRAFIA

Durant la Revolució del 1959 i després, el règim castrista ha sabut utilitzar tota la potència del disseny gràfic al servei dels seus ideals. Si voleu fer un tast de l’atractiu de la cartelleria cubana podeu visitar fins a finals del 2016 l’exposició *Mi tío no se llama Sam* de la Casa Amèrica Catalunya. www.americat.cat

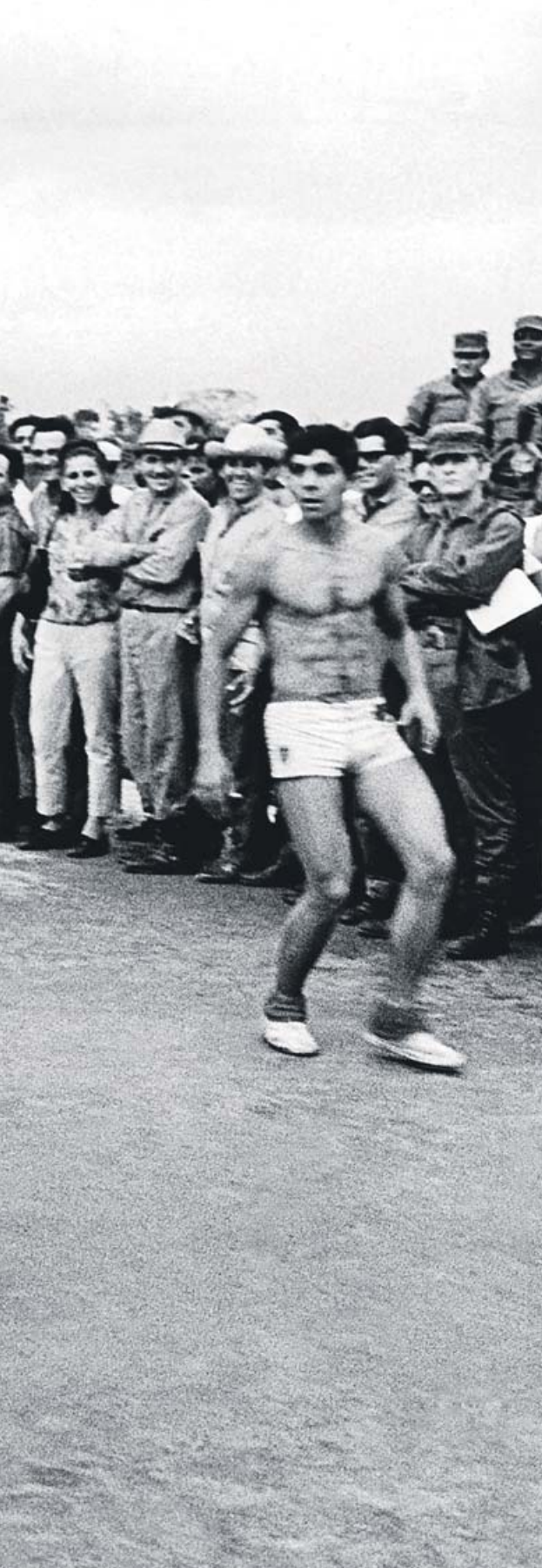
PRENSA LATINA/EFE

EFE

L'ALTRE SÍMBOL DE LA REVOLUCIÓ

Va ser un dels supervivents de l'operació Granma i, amb Castro i Cienfuegos, va comandar el triomf militar dels revolucionaris contra el govern de Batista. Ernesto *Che* Guevara és un dels personatges més icònics de la Revolució Cubana. A l'esquerra, en una imatge del gener del 1959 a l'Havana conversant amb Fidel en un barracó hores després del triomf de l'alçament. Castro i Guevara es van conèixer a Ciutat de Mèxic el 1955 i, segons la propaganda cubana, van mantenir una amistat indestructible fins que el segon va ser assassinat per l'exèrcit bolivià en col·laboració amb la CIA l'octubre del 1967. Han sorgit, però, veus discrepants, com la de l'exagent de la CIA Félix Rodríguez, home clau en la captura i execució del Che, que ha assegurat que el mateix Castro va estar implicat en l'assassinat del revolucionari.

Fidel Castro, jugant a bàsquet, que, juntament amb el beisbol, és un dels seus esports preferits

*1 de gener del 1955.
Fidel Castro retratat en una plantació de sucre a prop de l'Havana*

lució, dels homosexuals reeducats, dels milers de *mari-elitos* que van creuar l'estret de Florida, i de tots aquells que, com els personatges de Padura, malalts de “cansament històric”, de viure tanta excepcionalitat, renunci-en al somni per refugiar-se en la normalitat.

Però la normalitat s'allunya encara una mica més de Cuba amb la crisi del socialisme real. Castro, que sempre ha fet costat a Moscou des que el bloc comunista és el principal soci del país, rebutja la *perestroika* de Gorbaxov, convençut que enfonsarà l'URSS. El temps li dona la raó, però l'encert de l'oracle no evita que el col·lapse sovi-ètic faci de Cuba una illa, més que mai. El daltabaix eco-nòmic del Període Especial i l'enduriment del bloqueig estrenyen el setge sobre Fidel Castro i la Revolució, que després del desenllaç de la Guerra Freda semblen dues relíquies condemnades a desaparèixer. “Socialisme o mort” és la recepta. Nova consigna per a la vella melodia del sacrifici quotidià. Els cubans manifesten el seu des-contentament per l'Havana fins que Castro, en persona, frena el Maleconazo. No farà el mateix amb l'èxode dels *balseros*, víctimes del Període Especial i de la política migratòria de Washington.

Gran estrateg, Castro deixa entrar a casa l'enemic per-què la casa no s'ensorri. Inversió estrangera, iniciativa privada i dualitat de moneda són fórmules capitalistes que apuntalen el comunisme cubà, tot i fer més grans les esclètxes. Paradoxes de la fi del mil·lenni, com l'en-caixada de mans amb Joan Pau II a l'Havana. L'amarga travessia del Període Especial s'endolceix amb l'arribada al poder d'Hugo Chávez a Veneçuela. Castro guanya un aliat poderós, i la Revolució, petroli. El gir a l'esquerra en el continent que arrenca amb la victòria electoral de Chávez reserva a Fidel, a les acaballes de la seva trajectò-ria política, el que no va aconseguir intentant exportar la revolució, el paper de patriarca d'una nova generació de governants, defensors de la sobirania dels seus pobles a través de sistemes polítics diferents del cubà.

Després de deu anys sense Castro al capdavant de la Revolució, la seva empremta continua. Res millor per sintetitzar la magnitud d'aquesta empremta que el vers de l'argentí Juan Gelman que es llegia en diverses tan-ques repartides per l'illa poc després que Castro cedís el poder: “*Fidel es un país*”. ■

“Condemneu-me.
No m’importa.
La història m’absoldrà”
FIDEL CASTRO